

«Απαιτούμε τη ζωή διά της μνήμης»

Η Λήδα Παπακωνσταντίνου κάνει μέσω των περφόρμανς μια μελέτη θανάτου

Του ΗΛΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ

Πέρι το Μάρτιο στο Bios, στο πλαίσιο του Πρώτου Φεστιβάλ Περφόρμανς, με τη δράση της γέμισε ασφυκτικά τον εναλλακτικό, αθηναϊκό πολυκώρο. Πριν από μερικές ημέρες, το Σάββατο το βράδυ στις 22 Σεπτεμβρίου, στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης, με τον νυκτερινό Θερμαϊκό ν' απλώνεται μπροστά μας και τα φώτα της πόλης να καθρεφτίζονται πάνω του, η Λήδα Παπακωνσταντίνου συγκέντρωσε ξανά ένα μικρό πλήθος παρουσιάζοντας το έργο «Εισ το όνομα», ένας συνδυασμός βίντεο-εγκατάστασης και περφόρμανς, μέσα απ' τον οποίο καταγράφεται μια πορεία-προσκύνημα στους δρόμους της Αθήνας των μεταναστών και στα λησμονημένα μη ορθόδοξα νεκροταφεία της Θεσσαλονίκης. Ένα έργο που θα παρουσιάζεται κάθε βράδυ στις 9, έως τις 10 Νοεμβρίου.

Με τη Λ. Παπακωνσταντίνου, επίσημη προσκεκλημένη στην 1η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης της Θεσσαλονίκης, συνομιλήσαμε λίγο πριν μεταβεί στη Θεσσαλονίκη. Όπως μας είπε: «Στα εξήντα μου καταευχαριστήθηκα όλη αυτή τη διαδικασία η οποία κράτησε πολλούς μήνες, ενώ υπήρχαν μέρες που ξεκινούσα απ' το πρωί και τελείωνα το βράδυ».

Ένα ντοκουμέντο

Αυτό που είδαμε στη Θεσσαλονίκη ήταν μια συμπύκνωση της πολύμηνης περιήγησης της στους χώρους αυτούς. Οι δύο φορητές κάμερες και οι τρεις ψηφιακές φωτογραφικές μηχανές κατέγραψαν βέβαια την πορεία τεσσάρων ημερών, αλλά για να φτάσει σε αυτές τις τέσσερις ημέρες, η καλλιτέχνης «έζησε» όλο αυτό το διάστημα στους δρόμους και τα κοιμητήρια αλλοεθνών. «Δεν είναι ακριβώς βίντεο περφόρμανς», υπογραμμίζει, «δεν ελέγχω τη μηχανή, δεν κόβω και ράβω τις εικόνες. Είναι, θα έλεγα, ένα ντοκουμέντο της περφόρμανς».

Αν προσπαθούσαμε να περιγράψουμε αυτό το ντοκουμέντο, λοιπόν,

θα λέγαμε το εξής: Πέντε επιφάνειες που επέπλεαν πλάι στην προβλήτα δέχονταν τις προβολές ισάριθμων βίντεο, τοποθετημένων ψηλά, πάνω σε στύλους. Στα πέντε αυτά επιπλέοντα «τελάρα» βλέπουμε την καλλιτέχνη να περιπλανιέται στον Βοτανικό, στην Κουμουνδούρου, στη Μενάνδρου της Ομόνοιας, κυρίως όμως στα κοιμητήρια των συμμάχων στρατιωτών που έπεσαν μαχόμενοι κατά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, δυτικά της Θεσσαλονίκης. «Σχεδόν κανένας Θεσσαλονικιός δεν γνωρίζει ότι υπάρχουν αυτά τα νεκροταφεία», λέει

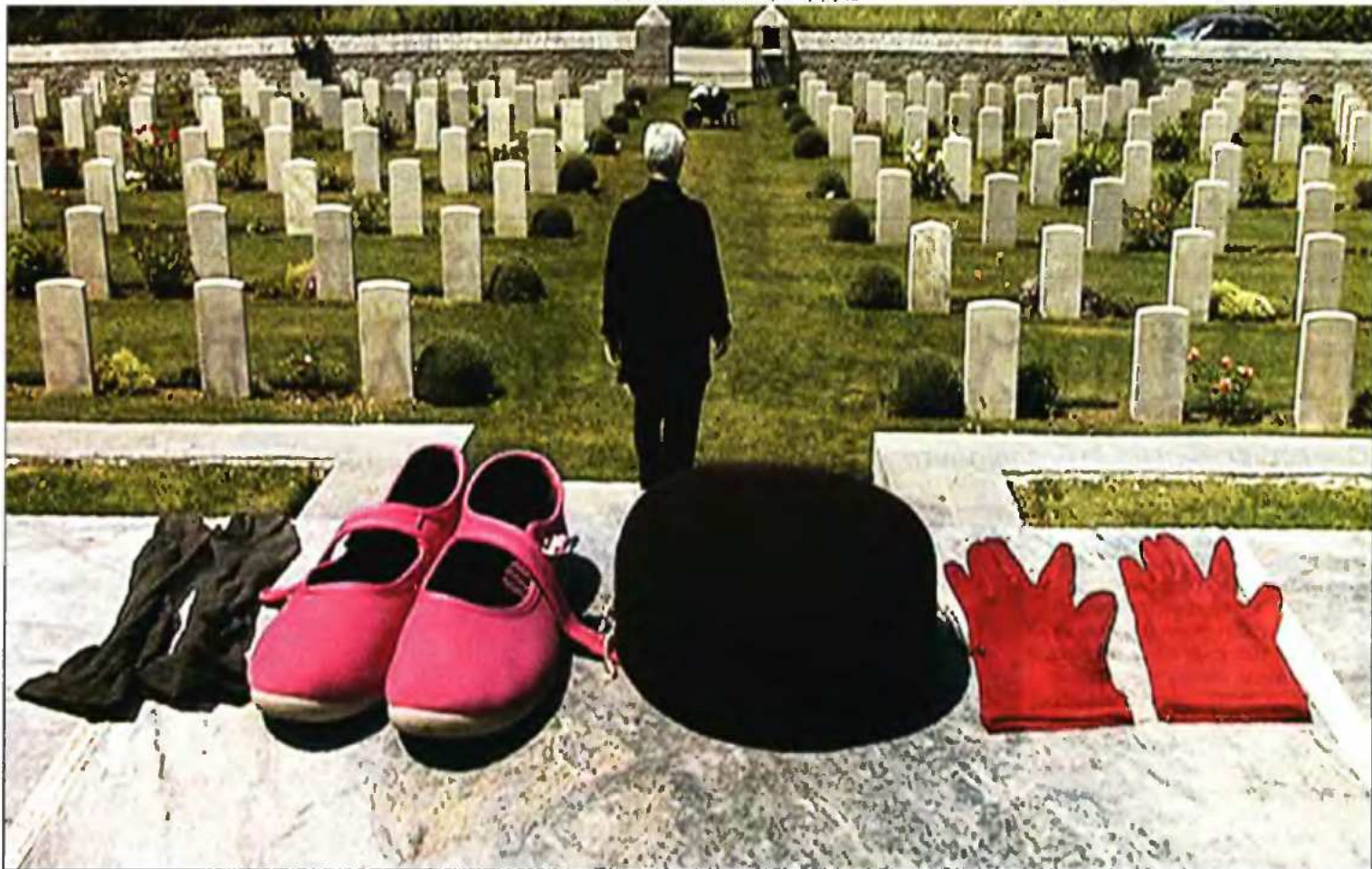
«Όλη αυτή η εμπειρία ένωσε μέσα μου το θάνατο με τη ζωή, τη ζωή με όλα της τα ερωτηματικά. Νομίζεις ότι έχεις χάσει κάτι αλλά τελικά το ξαναβρίσκεις σε άλλη μορφή στη συνέχεια».

η Λ. Παπακωνσταντίνου. «Είναι κάτι που αγνοούμε όλοι. Κι εγώ, όταν έμαθα για την ύπαρξη ινδικού νεκροταφείου, νόμιζα ότι υπήρχε μεγάλη ινδική κοινότητα στη Θεσσαλονίκη, ενώ δεν υπήρξε ποτέ τέτοια. Οι άνθρωποι αυτοί τάφηκαν εκεί ως πεσόντες του πεδίου μάχης». Δίκιο έχει: όταν πήραμε ταξί στο κέντρο της Θεσσαλονίκης, ο συμπαθής νεαρός οδηγός δεν ήξερε που πέφτει το «Τελλόγλειο», όπου και σημαντικό μέρος της έκθεσης της Μπιενάλε, προσθέτοντας: «Όλα τα παράξενα μου ζητάνε σήμερα. Κάποιος ήθελε να τον πάω στα συμμαχικά νεκροταφεία».

Επιστρέφοντας στο έργο της Λ. Παπακωνσταντίνου, αυτή η γενική εικόνα φροντισμένων, καταπράσινων κήπων και κατάλευκων μνημείων τα οποία τρεμούλιαζαν, σπαρταρούσαν σχεδόν, πάνω στο κύμα του Θερμαϊκού, αυτή η στιβαρή γη μιας νεκρόπολης, ύλη που εκ πρώτης όψεως μοιάζει αιώνια ακίνητη, ανελήπτα σταθερή, μη αναστρέψιμη, μετατρέπεται σε κάτι ρευστό, ζωντανό, ρέον. Η μνήμη που αναδύεται σε νησίδες πάνω στην απέραντη, παραγμένη, σκοτεινή θάλασσα. Λέει η καλλιτέχνης: «Επέλεξα τον τίτλο "Εισ το όνομα" διότι τους πεθαμένους σε μαζική κλίμακα δεν τους ονοματίζουμε ποτέ. Με απασχολεί πολύ και η ιδέα ότι οι ξένοι είναι οι νεκροί της πόλης μας. Με αυτό το έργο νιώθω ότι πλησιάζω όλους τους ξένους, όσους τουλάχιστον μπόρεσα να

ΑΠΟΔΕΛΤΙΩΣΗ ΤΥΠΟΥ * ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ
ΒΑΚΧΟΥ 30 Τ.Κ 54629 ΤΗΛ: 2310 539371, 538633 e-mail: info@apo.gr

"ενημέρωση"
www.apo.gr



Η Λήδα Παπακωνσταντίνου στα νεκροταφεία των μη ορθοδόξων της Θεσσαλονίκης. «Με αυτό το έργο νιώθω ότι πλησιάζω όλους τους ξένους, όσους τουλάχιστον μπόρεσα να βρω. Επίσης, ασχολούμαι με τον θάνατο σαν ύψιστη τιμή. Όλη αυτή η εμπειρία ένωσε μέσα μου το θάνατο με τη ζωή, τη ζωή με όλα της τα ερωτηματικά».

βρω. Το ενδιαφέρον είναι ότι ειδικά στο Ινδικό νεκροταφείο θα βρει κανείς θαμμένους τους σινακ, τους ινδουιστές, τους μουσουλμάνους και τους ελάχιστους χριστιανούς Ινδούς. Όλοι μαζί θαμμένοι, μακριά από τους άλλους, απομονωμένοι. Με αυτό το έργο ασχολούμαι με τον θάνατο σαν ύψιστη τιμή, σε αντίθεση με την ύψιστη προσβολή που είναι η βεβήλωση ενός τάφου: αν φτύσεις έναν νεκρό έχεις φτύσει στο έσχατο όριο. Πέρασα πάρα πολλές ώρες εκεί μέσα. Ακόμα κι όταν έφευγα από εκεί, ο νους και η ψυχή μου παρέμεναν εκεί. Όλη αυτή η εμπειρία ένωσε μέσα μου το θάνατο με τη ζωή, τη ζωή με όλα της τα ερωτηματικά. Νομίζεις ότι έχεις κάσει κάτι

αλλά τελικά το ξαναβρίσκεις σε άλλη μορφή στη συνέχεια».

Το καθημερινό, το αλλόκοτο

Λίγο πριν ανήσουν οι πέντε επιπλέουσες οθόνες, η καλλιτέχνις έκανε μια σύντομη περφόρμανς περιλούζοντας ένα αδειανό πουκάμισο με οινόπνευμα για να του βάλει φωτιά στη συνέχεια. Οπως και στο Βίος πέρσι, η περφόρμανς της δεν είχε κάτι το τελετουργικό, ήταν περισσότερο ένα σύνολο χειρονομιών απλών, καθημερινών - με όλο το παράδοξο όμως, το αλλόκοτο, ή και το απειλητικό, που μπορεί να ελλοχεύει μέσα στο ασήμαντο. Η σωματικότητα και η κίνησή της το εμπειρείχει αρμονικά αυτό το α-

ντιφατικό στοιχείο, εξάλλου πρόκειται για «παλιά καραβάνα». Η Λ. Παπακωνσταντίνου ξεκίνησε να κάνει περφόρμανς το 1966 στο Λονδίνο, όπου και έζησε κάποια χρόνια, συχνά σε κοινόβια και σε καταλήψεις. Όταν θυμάται εκείνες τις μέρες, δεν μιλά με νοσταλγία αλλά με οργή για το ελληνικό «εδώ και σήμερα»: «Στην Ελλάδα οι έννοιες «κοινόβιο» και «κατάληψη» είναι παρεξηγημένες και δυσφημισμένες. Όλα σχετίζονται με το σεξ, τον Έλληνα τον ενδιαφέρει το σεξ. Δεν έχει καταλάβει ότι η κατάληψη δεν έγινε από την εργατική τάξη αλλά από την αστική, σαν αντίδραση σε εταιρείες που κατείχαν σπίτια άδεια αλλά τα κρατούσαν κλειδωμένα περιμένοντας να ανεβούν τα ενοίκια. Πήγαν εκεί άνθρωποι των τεχνών και των γραμμάτων κυρίως, για να επιβιώσουν. Κατάληψη τότε σήμαινε: στήνω ένα σπιτικό αλλά χωρίς την έννοια της ιδιοκτησίας. Τα κόμματα όμως (κι αυτό συνέβη και το Μάη του '68) εκμεταλλεύονται αποκάλυπτα αυτά τα κινήματα και τα νοθεύουν. Οι ίδιοι οι πολιτικοί δεν ξέρουν πώς να μιλήσουν. Και βάζω και την αριστερά μέσα σ' αυτό. Αγνοούν την ελληνική γλώσσα. Η γλώσσα κάποτε είχε κάτι διονυσιακό, ήταν ένας ζωντανός οργανισμός. Σήμερα ζούμε ένα πλήρες,

ανόπιο ξεβράκωμα από ανθρώπους που θέλουν να θεωρούνται εκπρόσωποι πολιτικών κομμάτων».

Ζωή και θάνατος

Όταν η συζήτηση επιστρέφει στον πυρήνα του «Είς το Ονομα», τη μνήμη και το θάνατο, μιλά πιο εξομολογητικά. «Ο άνθρωπος έχει την ανάγκη να μην φθείρεται, να μην γερνάει, να μην χάνεται. Εθασα τον πατέρα μου, τη μητέρα μου, τη θεία μου, έζησα όλη αυτή τη διαδικασία, μετά τους ξέθαψα, τους έβαλα σ' ένα μικρό κασελάκι. Ξέροντας αυτή τη διαδικασία στο πετσί μου, δεν μου χρειάζεται να μιλώ θεωρητικά για. Το λέω αυτό σαν μια επιστημονική τεκμηρίωση για τη ζωή και το θάνατο. Χωρίς αυτή τη σχέση με το θάνατο δεν έχουμε δυνατότητα επιβίωσης, και πάνω απ' όλα μειώνουμε τις δυνατότητες να απαιτήσουμε τη ζωή μας. Δίχτυ, πρέπει να έχουμε συνείδηση του μεγέθους μας, ότι είναι πολύ περιορισμένο αλλά θαυμάσιο. Και βλέπεις όλον αυτόν τον κόσμο που πάει και πετσοκόβει τα πρόσωπά του και γίνεται κάτι άλλο από αυτό που ήξερε ο πατέρας τους. Να με δει η μητέρα μου ή ο γιος μου στο δρόμο και να με προσπεράσει επειδή με είδε και δεν μ' αναγνώρισε. Αυτό είναι ένας επιφύλακτος».